

Ni demokrati ni diktatori: anarhisti

Errico Malatesta

1926.

„Demokracija” u teoriji znači vladavina naroda: vladavina svih na korist svih uz svačije sudjelovanje. U demokraciji narod mora znati reći ono što želi, nominirati izvršitelje svoje volje, nadzirati ih i opozvati ih kako mu volja.

Naravno, to podrazumijeva da sve individue koje tvore narod imaju mogućnost formirati stajalište i učiniti da to stajalište vrijedi u svi pitanjima koja ih zanimaju. Podrazumijeva se, dakle, da je svatko politički i ekonomski neovisan te nitko nije primoran podrediti se volji drugih da bi živio.

Ako postoje klase i individue lišene sredstava za proizvodnju i stoga ovisne o onima koji su ta sredstva monopolizirali, takozvani demokratski režim može samo biti laž u službi zavaravanja i držanja u pokornosti mase podređenih s pomoću sablasti pretpostavljene suverenosti radi spašavanja i učvršćivanja moći povlaštene i vladajuće klase. Takva jest i uvijek je bila demokracija u kapitalističkome režimu, koja god bila forma koju je ona poprimila, od ustavne monarhije do tobožnje direktne demokracije.

Demokracije i vladavine naroda moglo bi biti samo u socijalističkome režimu kada bi, uz podruštvljena sredstva za proizvodnju i život, pravo svih da interveniraju u gospodarenje javnom stvari imalo osnovu u ekonomskoj neovisnosti svih. U tom bi se slučaju činilo da taj demokratski režim bolje služi pravdi i usklađuje individualnu neovisnost s potrebama društvenoga života. Takvim se doimao, na manje-više jasan način, onima koji su se u doba apsolutnih monarhija borili za slobodu.

Osim toga, ako uzmemo stvari onakvima kakve one zaista jesu, vladavina svih postaje nemogućom zbog činjenice da individue koje tvore narod imaju međusobno različita stajališta i nikad se, ili gotovo nikad, ne događa da se u nekom pitanju ili o nekom imenu svi slažu. Stoga „vladavina svih”, ako vladavina već mora biti, u najboljem slučaju može biti samo vladavina većine. A demokraciji, socijalističkoj ili neki drugi, rado uz nju pristaju. Istina, oni dodaju da valja poštovati prava manjina, ali s obzirom na to da većina određuje koja su to prava, manjine u konačnici imaju pravo činiti samo ono što većina želi i dopušta. Jedina granica volji većine bio bi otpor koje bi manjine znale i mogle pružiti, što znači da bi i dalje bilo društvenih borbi u kojoj jedan dio udruženih, pa bila to i većina, ima pravo drugima nametnuti svoju volju podređujući svojim ciljevima sve zajedničke snage.

Mogao bih s pomoću historijskih i suvremenih činjenica naširoko pokazati da većina ne može zaista vladati kad postoji vlast i da je u stvarnosti svaka „demokracija” bila, jest i ne može biti ništa drugo do li „oligarhije”, vladavine nekolicine odnosno diktature. Ali za svrhu ovoga članka radije idem putem demokrata i pretpostavljam da zaista može postojati stvarna i poštena vladavina većine.

Vlast znači pravo da se donese zakon i da ga se silom nametne svima: bez žandara nema vlasti.

Dakle, može li društvo mirno živjeti i napredovati za najveće dobro svih, može li ono postupno prilagođavati svoj način funkcioniranja stalno promjenjivim okolnostima, ako većina ima načina silom nametnuti svoju volju neposlušnim manjinama?

Većina je po svojoj prirodi nazadna, konzervativna, neprijateljica promjena, lijena u mišljenju i djelovanju, a istovremeno je impulzivna, neumjerena, poslušna svim prijedlozima, sklona iracionalnom entuzijazmu i strahovima. Svaka nova ideja dođe od jedne ili nekoliko individua te, ako je od vitalne važnosti, određena manjina je prihvati. Ako ikad osvoji većinu, to je tek kad je nove ideje, nove potrebe nadiđu i kad već postane zastarjela i čak prepreka, a ne poticaj napretku.

Znači li to da mi želimo vladavinu manjine?

Naravno da ne znači! Ako je nepravедno i štetno da većina tlači manjine i sprečava napredak, još je nepravednije i štetnije da neka manjina tlači cijelu populaciju i silom nameće svoje ideje koje bi, čak i da su dobre, izazvale gađenje i otpor zbog same činjenice što su nametnute.

Također, ne treba zaboraviti da ima svakakvih manjina. Postoje manjine egoista i opakih ljudi kao i fanatika koji vjeruju da posjeduju aposlutnu istinu i koji bi htjeli, uostalom, s najboljim namjerama, drugima nametnuti ono što oni smatraju jedinim mogućim putem spasa, a što može lako biti obična besmislica.

Postoje manjine reacionara koji bi se voljeli vratiti unatrag i koje su podijeljene po pitanju puteva i ograničenja reakcije; kao što postoje i revolucionarne manjine koje su također podijeljene po pitanju sredstava i ciljeva revolucije te smjera koji valja zadati društvenome napretku.

Koja manjina da upravlja?

To je pitanje surove snage i sposobnosti spletkarenja, a izgledi za uspjeh nisu na strani onih najiskrenijih i najposvećenijih općemu dobru. Kvalitete potrebne za osvajanje vlasti sasvim su drugačije od onih koje bi svijetu donijela pobjeda pravde i blagostanja.

I dalje želim dopustiti pretpostavku da vlast osvoji upravo ona manjina koju među svim pretendentima na vlast smatram najboljom po njezinim idejama i namjerama. Želim pretpostaviti da vlast osvoje socijalisti, rekao bih i anarhisti da mi to ne onemogućava kontradikcija u pojmu.

Da se osvoji vlast, legalno ili ilegalno, potrebno je da se već putem ostavi dobar dio vlastitoga idealističkog balasta i da se napuste sve prepreke stvorene od moralnih skrupula. Kad je vlast ugrabljena, glavni zadatak postaje ostati na vlasti što zahtijeva sudioništvo u novom poretku, pripajanje nove klase povlaštenih vladajućima i potiskivanje svake opozicije svim dostupnim silama. Čak i uz dobre namjere, sloboda je uvijek ugušena.

Uspostavljena vlast, koja se temelji na pasivnom pristanku većine snažne zbog broja, tradicije, ponekad i zbog iskrenoga osjećaja ispravnosti svoje pozicije, može i dopustiti nešto slobode barem dok se povlaštene klase osjećaju sigurnima. Nova vlast koja ima podršku samo oskudne manjine, zbog nužnosti i straha prisiljena je biti tiranska.

Dovoljno se sjetiti što su učinili socijalisti i komunisti kad su osvojili vlast, bilo da su je osvojili izdajući svoja načela i svoje drugove, bilo s razvijenim zastavama u ime socijalizma i komunizma.

Eto zašto nismo ni za vladavinu većine ni za vladavinu manjine, ni za demokraciju ni za diktaturu.

Mi smo za dokidanje žandarmerije. Mi smo za slobodu za sve, za slobodan dogovor koji ne može izostati kad nitko nema sredstva prisile nad drugima i svi se brinu za dobrobit društva. Mi smo za anarhiju.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Ni demokrati ni diktatori: anarhisti
1926.

Pensiero e Volontà (Rim) br. 7 (6. svibnja 1926.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net